

Bureauonderzoek Archeologie

Plangebied Thorbeckelaan /
Goeman Borgesiusstraat 50
te Almelo
Gemeente Almelo

Concept

Opdrachtgever

De heer W. Bekke
BJZ.nu
Twentepoort Oost 16A
7609 RG Almelo
E: info@bjz.nu
T: 0546 – 45 44 66

Projectnummer

20120381

Kenmerk

EKU/DIR/HAMA/20120381

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Drs. E.E.A. van der Kuijl

Paraaf

Datum

7-11-2012

Colofon

Opdrachtgever BJZ.nu, de heer Wim Bekke

Project Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Thorbeckelaan/G.Borgesiusstraat 50 te Almelo
Gemeente Almelo

Projectnummer 20120381

Titel Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Thorbeckelaan/G.Borgesiusstraat 50 te Almelo
Gemeente Almelo

Datum en versie 7-11-2012 versie 1.0

Redactie Drs. E. van der Kuijl – Hamaland Advies

Afbeelding voorzijde: Satellietfoto van het plangebied. Bron: Google maps.

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader	4
1.2	Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek.....	5
1.3	Werkwijze	5
1.4	Beleidskaders.....	5
1.5	Administratieve gegevens	8
2	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel.....	9
2.1	Landschapsgenese	9
2.2	Historische ontwikkeling plangebied en Almelo	12
2.3	Archeologische waarden.....	15
2.4	Archeologisch verwachtingsmodel.....	16
3	Conclusie en aanbeveling.....	18
	Gebruikte literatuur.....	19
	BIJLAGEN	20

1. Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van BJZ.nu te Almelo een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het Plangebied Thorbeckelaan/Goeman Borgesiusstraat 50 te Almelo, Gemeente Almelo. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een woongebouw voor cliënten van de RIBW (geestelijke gezondheidszorg). Uitgangspunt is de realisering van 24 appartementen van circa 65 m² bruto (zie bijlage 1).

Het plangebied ligt in de wijk Kerkelanden, net ten oosten van het centrum van Almelo. De uitbreiding grenst noordelijk aan de tuinen van de bestaande bebouwing aan de Kalkovenweg, oostelijk aan de tuinen van de bestaande bebouwing van de Appelstraat, zuidelijk aan de Thorbeckelaan en westelijk aan de Goeman Borgesiusstraat.

De grondwerkzaamheden kunnen verstorend zijn voor eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische waarden. Daarom dient voorafgaand aan deze werkzaamheden archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd te worden. Het uitgevoerde onderzoek bestaat uit een KNA conform bureauonderzoek dat aangevuld is met een karterend veldonderzoek.

Het bevoegd gezag, de Gemeente Almelo, en diens adviseur (drs. J.A.M. Oude Rengerink, Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit van het Oversticht), zullen de resultaten van het bureauonderzoek toetsen.

Afbeelding 1: Topografische kaart Almelo/Hengelo/Borne met plangebied in de rode kader (bron: Topografische kaart 28G 1:25000 1998)

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Kunnen er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van karterende boringen nodig zal zijn of niet.

- Is aanvullend onderzoek door middel van karterende boringen en/of proefsleuven noodzakelijk?

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.2) en bestaat uit de volgende onderdelen:

- beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
- beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
- beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
- het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn conform de uitvoeringsvoorwaarden voor een bureauonderzoek van het Oversticht d.d. januari 2011, ontleend aan:

- Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland
- geomorfologisch, geologische, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- Archeologische verwachtings- en advieskaart Gemeente Almelo (2010)
- archeologische rapporten en publicaties;

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In 1992 werd in Valetta door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen het 'Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologisch Erfgoed', beter bekend onder de naam 'Verdrag van Malta', ondertekend. De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer

van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren (zoals de aanleg van een weg, een nieuwe woonwijk, een bedrijventerrein), dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten verstoord kunnen worden. Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen.

Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrappt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

Provinciaal Beleid

Het provinciaal beleid van Overijssel t.a.v. cultuurhistorie en archeologische monumentenzorg is vastgelegd in het streekplan Overijssel 2000+. Vastgesteld bij besluit van Provinciale Staten van Overijssel van 13 december 2000, nummer 44.

De hoofddoelen van het provinciaal archeologisch beleid zijn:

- De archeologische objecten, historisch landschap en gebouwde elementen (cultureel erfgoed) zijn de fysieke neerslag van menselijke activiteiten in het verleden. Het beleid is gericht op het behoud c.q. de bescherming van deze voor Overijssel unieke waarden.
- Bij ontwikkelingen van functies aansluiten bij de waarden van cultureel erfgoed (archeologie, historisch landschap, monumenten). Dit betekent dat in een vroeg stadium van ruimtelijke planvorming de belangen van de archeologie moeten worden meegenomen.
- Het behoud van het archeologisch erfgoed in de bodem ter plekke.(in situ)
- Financiële consequenties zijn in beginsel voor de initiatiefnemer.
- Duurzaam behoud en beheer van het archeologisch erfgoed ex situ (het depot), als behoud in situ onmogelijk blijkt;

Dit is nader uitgewerkt in de omgevingsvisie Overijssel, met als onderdeel 'visie op de ondergrond' van juli 2009. Deze Visie op de Ondergrond is een bijlage bij de Omgevingsvisie Overijssel 2009. De Visie op de Ondergrond geeft de kern van de visie weer, verwoord in de begrippen Beschermen, Gebruiken en Herstellen van de ondergrond en werkt deze nader uit. Het brengt de belangrijkste ondergrondthema's uit de Omgevingsvisie Overijssel 2009 bij elkaar en beschouwt ze in onderlinge samenhang.

Voor de ondergrond liggen de opgaven voor archeologie bij:

- het beschermen van de (toekomst)waarde van de ondergrond inclusief het aardkundig en archeologisch erfgoed.

Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. De Gemeente Almelo beschikt sinds 2009 over eigen archeologiebeleid en treedt op als bevoegd gezag. De gemeente beschikt tevens over een vastgestelde archeologische waardenkaart en een maatregelenkaart. Verder zijn de landelijke en provinciale richtlijnen leidend voor het opstellen en toetsen van het onderhavig onderzoek.

1.5 Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Provincie	Overijssel
Plaats	Almelo
Gemeente	Almelo
Toponiem	Thorbeckelaan/G. Borgesiusstraat 50
Kaartblad	28G
Onderzoeksmelding	55.004
Huidig grondgebruik	Braak
Toekomstig grondgebruik	Appartementen en tuin
Omvang van de ontwikkeling	2.400 m ² (0,24 ha)
Bodemtype	Hn21 Veldpodzol pZg23 Beekeerdgrond zEZ23 Hoge Zwarte Enkeerdgrond
Geomorfologie	L5 Dekzandwelingen 2M9 Vlake van ten dele verspoelde dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden)
Periode	Prehistorie t/m Nieuwe Tijd

Het centrumcoördinaat van het plangebied is: x: 241.252y: 486.188.
De hoogte van deze centrumcoördinaat bedraagt circa 11,2m + NAP (bron: www.ahn.nl).

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Inleiding

Het onderzoeksterrein ligt in de bebouwde kom van Almelo, in de wijk Kerkelanden, aan de Thorbeckelaan/Goeman Borgesiusstraat 50 te Almelo.

Het perceel is zover te herleiden valt uit historische bronnen pas in 1952 bebouwd. Vanaf de laat middeleeuwse ontginningen is het in gebruik geweest als bouwland en eikenbos.

Geomorfologie en bodemgesteldheid

In het Pleistoceen bereikte het landijs ons land gedurende de Saale ijstijd. Dit is de periode tussen 370.000 en 130.000 jaar geleden. Aan de rand van de ijslobben werden oudere afzettingen door de druk van het ijs opgestuwd. Hierdoor ontstonden diverse stuwwallen die in de omgeving van Vriezenveen en Almelo onder andere bij Den Ham en De Garstelanden te vinden zijn. Aan de voet van de ijslobben werd puin en grind opgehoopt en met het landsijs meegevoerd. Op deze wijze werd keileem gevormd. Keileem, ook wel grondmorene genoemd, bestaat uit een meestal compacte, kleiige of lemige afzetting, waarin ongesorteerd en hoekig tot afgeplat grind en stenen voorkomen die deels een Noord-Europese herkomst hebben. Keileem is relatief ondoorlatend en heeft een grote invloed op de grondwaterstanden. Keileem (Formatie van Drenthe, Laagpakket van Gieten) is in de gemeente Almelo afgezet en is ook aanwezig op de stuwwallen. Het keileem is niet overal even dik en door drukverschillen binnen het ijs en verschillen in de weerstand van de ondergrond is het niet als een egale vlakte afgezet. Binnen de gemeente Almelo komen hierdoor grondmoreneruggen en -welingen voor. Op deze grondmoreneruggen zijn gedurende latere periodes dekzandwelingen afgezet.

Het onderzoeksterrein is onderdeel van het oostelijk Zandgebied (Berendsen, H.J.A., 2005, 2008). In het gebied is tijdens de laatste ijstijd (Weichselien, 120.000-11.700 jaar geleden) onder invloed van relatieve droogte in combinatie met een schaars begroeid landschap op grote schaal dekzand afgezet.

Het dekzandrelief bestaat voor het grootste gedeelte uit dekzandruggen en dekzandwelingen. De ruggen zijn vaak duidelijk te zien en kunnen meer dan 1,5 m boven hun omgeving uitsteken. Het in de ondergrond aanwezige dekzandpakket betreft de Formatie van Boxtel, (Laagpakket van Wierden). In dit dekzandpakket is door bodemvorming een podzol ontstaan. Podzobodems ontstaan door een eeuwenlang proces van uitspoeling en inspoeling in leemarm dekzand.

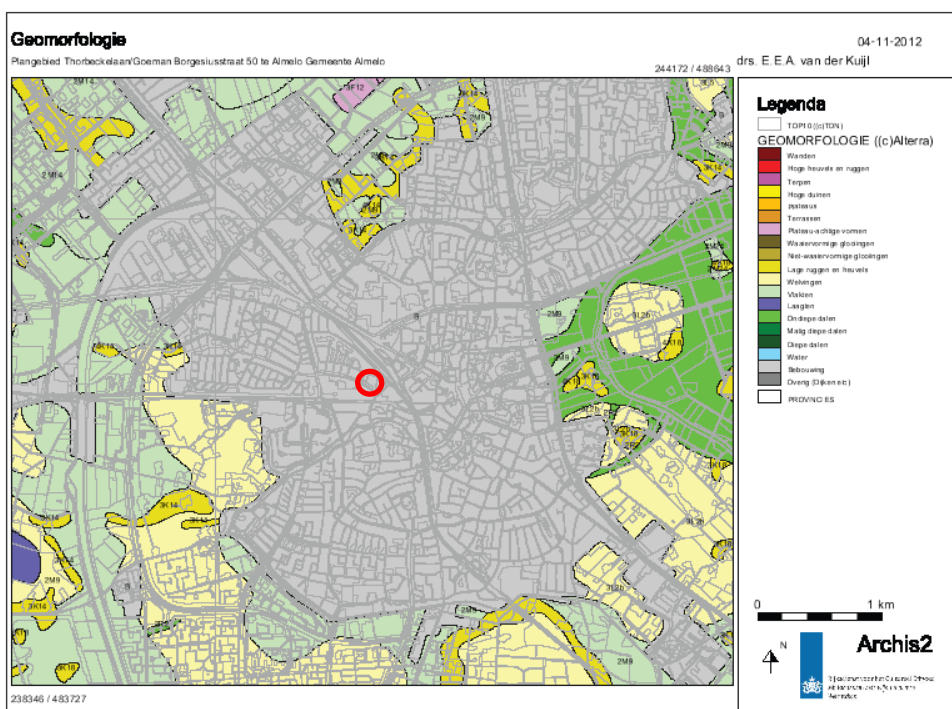
In het Holoceen verbeterde het klimaat. Doordat de in de ondergrond aanwezige keileem ondoorlatend is en doordat de gemeente Almelo min of meer omsloten is door stuwwallen, wordt de waterafvoer belemmerd. Al het water moet uiteindelijk via de bovengenoemde dalen door de Regge worden afgevoerd. Vanaf het Midden- Atlanticum (circa 6500 jaar BP) vindt rond Vriezenveen door de vochtige lokale omstandigheden en slechte afwatering veenvorming plaats. In de beekdalen werd laagveen gevormd. Vanuit depressies in het landschap breidde het laagveen en vervolgens het hoogveen zich uit over de dekzandafzettingen. Het veen wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop, Laagpakket van Griendtsveen. In het Laat-Atlanticum (circa 5100 jaar BP) is het gehele gebied ten noorden van Almelo een veengebied geworden.

Het plangebied bevindt zich binnen de bebouwde kom van Almelo en is daarom op de Bodemkaart en Geomorfologische kaart van Nederland (RGD/Stiboka 1977) niet gekarteerd. Geomorfologisch gezien is het aannemelijk dat ofwel een dekzandrug (L5) met mogelijk een

oud landbouwdek daarop of een vlakte met ten dele verspoelde dekzanden (2M9) aanwezig zijn. De aanwezige grondwatertrappen in dit gebied zijn III, VI en VII.

De bodemkaart geeft aan dat in zones in de omgeving van het plangebied die wel zijn gekarteerd, aanwezig zijn afwisselend hoge zwarte enkeerdgronden bestaande uit lemig fijn zand (zEZ23), veldpodzolgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (Hn21) en beekerdgronden ook bestaande uit lemig fijn zand (pZg23). Alle drie deze bodemtypen kunnen binnen het plangebied aanwezig zijn. Veldpodzolen hebben een esdek van minder dan 30 cm. Een esdek is ontstaan door het eeuwenlang opbrengen van potstalstrooisel op de akker. Deze bemesting bestond hoofdzakelijk uit plaggen die in de stal werden gelegd om de uitwerpselen van het gestalde vee op te vangen. De plaggen werden met de uitwerpselen als mest op de akker gebracht. Op deze wijze kon een akkercomplex op zandgrond gedurende eeuwen jaarlijks opnieuw bebouwd worden zonder dat de bodem uitgeput raakte.

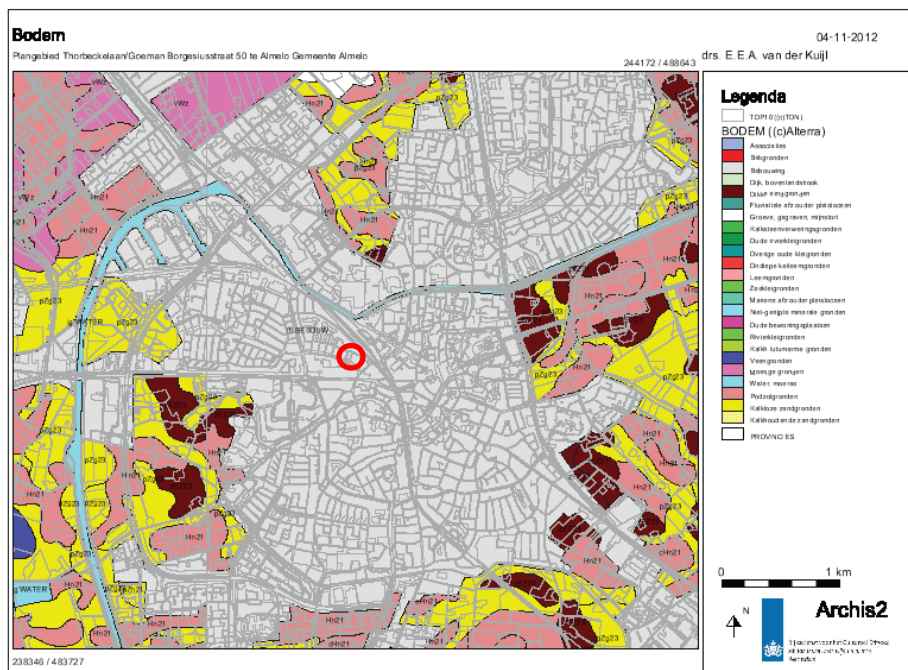
In gebieden met esdekken dient rekening gehouden te worden met een rijk bodemarchief. Aangezien het oorspronkelijke oppervlak vanaf de Middeleeuwen is opgehoogd betekent dit dat de eventueel onderliggende (oudere) archeologische resten goed bewaard kunnen zijn gebleven.

Afbeelding 2: Geomorfologische kaart, situering van het plangebied binnen het rode kader (bron Archis):

Bodem

De bebouwde kom is niet gekarteerd op de recente bodemkaart. Extrapolatie van de gegevens typeert het bodemtype op Hn21Veldpodzol, met een amorfe humuslaag, met hydromorfe kenmerken en een dun (0- 30cm) esdek. Ofwel hoge zwarte enkeerdgronden bestaande uit lemig fijn zand (zEZ23), en/of beekerdgronden bestaande uit lemig fijn zand (pZg23, bron: Bodemkaart 1:250.000, Bodemdata 2011, zie afbeelding 3). De diepere ondergrond is na extrapolatie geclassificeerd als Z (met eindnummer 8, 11, 12, 16 en/of 20) (zandgronden) (bron: Bodemkaart 1:250.000, Bodemdata 2011).

Afbeelding 3: Bodemkaart met de situering van het plangebied binnen het rode kader (bron Archis)

Grondwater

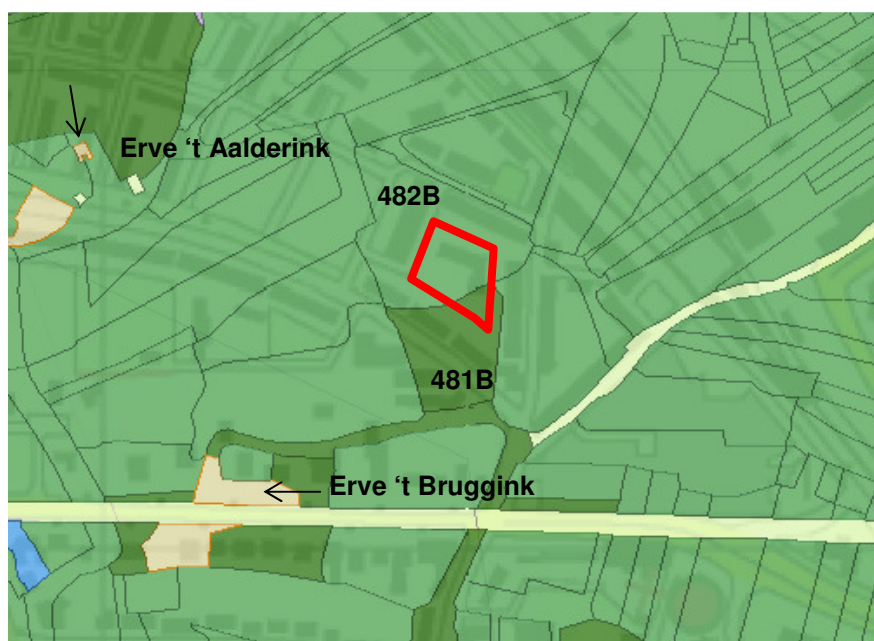
De bebouwde kom is niet gekarteerd op de grondwaterkaart. Extrapolatie van de gegevens op de grondwaterkaart typeert de grondwatertrap:

- bij de Beekeerdgrond op III met een G.H.G. van minder dan 40cm onder het maaiveld en een G.L.G. van tussen de 80 en 120 cm.
- bij de hoge zwarte enkeerdgronden veldpodzolgronden op een grondwatertrap VI met een G.H.G. van minder dan 40 cm onder het maaiveld en een G.L.G. van meer dan 120 cm of VII met een G.H.G. van meer dan 80cm onder het maaiveld en een G.L.G. van meer dan 120 cm.
- Bij veldpodzolgronden op een grondwatertrap VI met een G.H.G. van minder dan 40 cm onder het maaiveld en een G.L.G. van meer dan 120 cm.

2.2 Historische ontwikkeling plangebied en Almelo

Het plangebied ligt nabij in de bebouwde kom van Almelo in de wijk Kerkelanden. Almelo is in de Middeleeuwen ontstaan op de plek waar een landweg de beek de Aa kruiste. Uit de toevoeging 'lo' (een open plek in een bos) kan worden afgeleid dat het hiervoor bosgebied betrof. De plaats wordt voor het eerst in 1236 genoemd in relatie met het nog steeds bestaande Huis Almelo. Het Huis bestaat waarschijnlijk al sinds de 12^e eeuw en is tot op de dag van vandaag in handen van de familie Van Rechteren Limpurg. Defamilie had in het verleden verschillende rechten in de stad Almelo, waaronder het rechtom recht te spreken. Uit oude documenten blijkt dat de nederzetting Almelo in 1420 alstadsrechten had. De stad had een wel gracht, maar geen stadsmuur. Hierdoor heeft de nederzetting militair nooit een rol van betekenis gespeeld. Het plangebied lag echter buiten de kern van de vroege nederzetting Almelo. De wijk Kerkelanden, waarin het plangebied gelegen is, is pas relatief recent gebouwd (vanaf 1952).

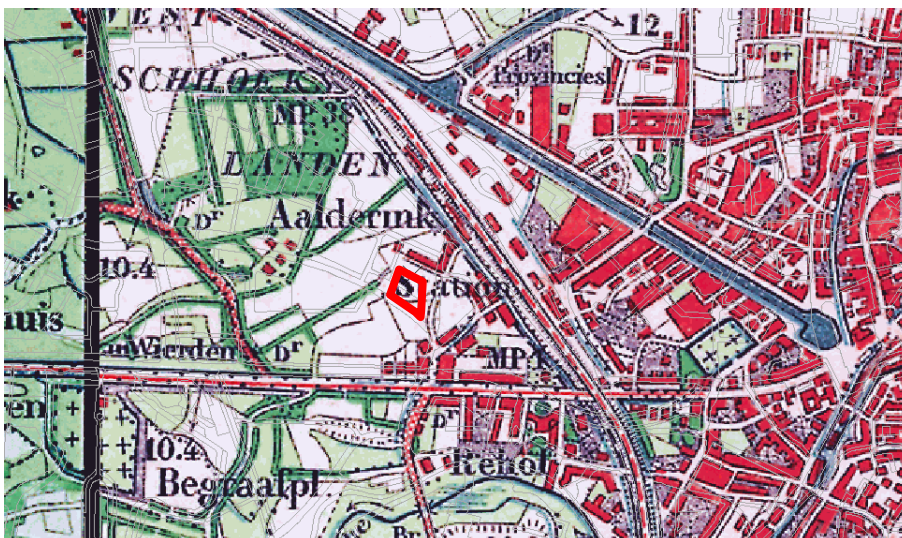
Op de kadastrale kaart van 1811-1832 en de gekleurde kadastrale kaart van 1832 ligt het plangebied nog duidelijk buiten de kern van Almelo en is het onderdeel van een gebied met percelen waarop landbouw en bosbouw wordt bedreven. Het plangebied bevindt zich op de kadastrale percelen 482B (lichtgroen) en 481B (donkergroen). Perceel 482B is in die tijd in gebruik als 'bouwland' en is eigendom van de gereformeerde kerk. Perceel 481B is in die tijd in gebruik als 'eikenbosch' en is eigendom van Adolph Fredrik Lodewijk, Grave van Rechteren Limpurg, de oude adellijke familie tevens eigenaar van Het Huis van Almelo.

Afbeelding 4: Kadastrale kaart uit 1832 met plangebied in de rode kader, met de locatie van Erve 't Bruggink en Erve 't Aalderink. (bron: kadastrale kaart 1832)

Op alle kaarten vanaf 1832 is het gebied bouwland. (bron: Topografische Militaire kaart 1830-1850 (kaartnummer 28-4rd), topografische Militaire kaart van 1850-1864 (kaartnummer 28), Bonneblad 1894 (Bron: Bonneblad 1894).

Rond 1904 is er aan de noordzijde, net buiten het plangebied bebouwing gerealiseerd. Waarschijnlijk is de bebouwing onderdeel van de bebouwing rondom het station.

Afbeelding 5: Topografische kaart uit 1904 met plangebied in het rode kader. (bron: Bonneblad 1904)

Op de topografische kaart 28g van 1955 is de wijk Kerkelanden gerealiseerd en is de huidige Thorbeckelaan in planning of in realisatie (gestippelde lijn).

Op de topografische kaart uit 1965 is het plangebied zelf bebouwd.(zie Afbeelding 6). De bebouwing is op tot de laatste topografische kaart uit 1995 zichtbaar. Van de aard van dit gebouw is in bouw dossiers van de gemeente Almelo, (geraadpleegd op 5 oktober 2012) niets teruggevonden. Feit is dat Streetview in een aantal opnamen uit oktober 2008 het terrein als gesloopt fotografeert, terwijl www.googlemaps.nl nog de bebouwing aangeeft. Bekend is dat de laatste gebruiker van het pand aan de Goeman Borgesiusstraat 50, Stichting Islamitisch Centrum is geweest. Gevestigd was het studiecentrum Erdum. Sinds 2003 hebben zij hun vestiging aan de Jan Steenstraat. Van vorige gebruikers zijn geen gegevens bekend. De vorm van het oorspronkelijk gebouw met één laag vermoedt een schoolgebouw.

Afbeelding 6: Topografische kaart uit 1965 met plangebied in het rode kader. (bron: topografische kaart 1965, kaart 28G)

In de omgeving van het plangebied

De kadastrale kaart van 1811 en 1832 geeft aan dat circa 200 meter ten oosten van het plangebied bebouwing met de naam 't Aalderink ligt. Als eerste genoemd in 1464. (zie Afbeelding 4). Dit is een van de vele boerderijen die al vanaf de Late Middeleeuwen aanwezig zijn in deze omgeving. De eerste historische bron die deze boerderijen op grote schaal vermeld, is het schattingsregister van Twente van 1475. De toenmalige landheer van Overijssel, bisschop David van Bourgondië hief van alle grote of volgewaarde erven een belasting (schatting) van 2 schilden en van de ongewaarde erven of kathes (kotters) 1 schild. Aalderink is een veel voorkomende naam in deze streken. Het achtervoegsel -ing/-ink heeft waarschijnlijk een patronymische functie en komt waarschijnlijk van Alardink wat globaal gezien kan worden als behorend tot de familie van Alard. Namen met -ing/-ink zijn met name in het oosten van het land overgegaan op de woonplaatsen, de erven of boerderijen van de betreffende families. Weer later ging de naam van de woonplaats over op de bewoners. In deze regio bleef het achtervoegsel -ing/-ink echter toegevoegd worden aan boerderij- of persoonsnamen. Gezien haar verwijzing naar een persoonsnaam behoort Erve Aalderink daarom waarschijnlijk tot de oudere toponiemen. Eigenaar was Adolph Fredrik Lodewijk, Grave van Rechteren Limpurg (Bron: ingekleurde kadastrale kaart 1832).

Circa 150 m zuidwestelijk van het plangebied (ter hoogte van de huidige Wierdensestraat nr. 135 en 137) is op de kadastrale kaart van 1811 erve 't Bruggink aanwezig. Genoemd in 1424. Ook dit is één van de vele boerderijen die vanaf de Late Middeleeuwen aanwezig zijn in deze omgeving. Eigenaar was Adolph Fredrik Lodewijk, Grave van Rechteren Limpurg (Bron: ingekleurde kadastrale kaart 1832) (zie Afbeelding 4)

Circa 200m noordoostelijk van het plangebied ligt het station van Almelo. Dit station is in 1865 gerealiseerd en in 1907 werd het station grondig verbouwd en kreeg het zijn huidige eilandperron.

Conclusie

Het plangebied is voor zover uit historische gegevens te achterhalen valt pas na 1952 bebouwd. Vanaf de laatmiddeleeuwse ontginning tot 1952 heeft het een agrarische functie gehad.

2.3 Archeologische waarden

In het plangebied zelf heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

Binnen een straal van ca. 750 m rond het plangebied zijn enkele archeologische waarnemingen bekend, en zijn enkele vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen opgenomen in Archis (II).

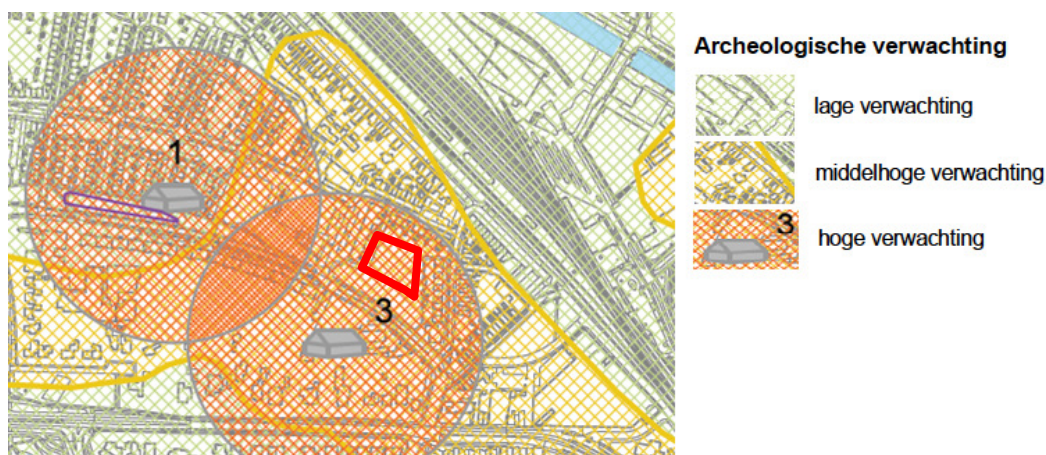
Tabel 2: Waarnemingen, Vondsten en Onderzoeken 750m rondom het plangebied (bron: Archis2)

	CAA-nr.	Ligging t.o.v. plangebied	Vondsten	Periode
Onderzoek	32226	316m WNW Thorbeckelaan	Aanleiding is aanleg waterpartij aan de Thorbeckelaan tussen Groen van Prinsterenlaan en Wibauthof. Selectieadvies: plangebied vrij te geven voor wat betreft archeologisch vervolgonderzoek vanwege het niet aantreffen van archeologische indicatoren en een sterk verrommelde bodemopbouw.	
Onderzoek	38904	412m ONO Joke Smitstraat	Aanleiding is bouwwerkzaamheden aan de Joke Smitstraat op de locatie van het toekomstige gemeentehuis Selectieadvies: Op delen met een redelijk intacte top van het dekzand een proefsleuvenonderzoek. Het gebied heeft een hoge specifiek verwachting (bronstijd – nieuwe tijd)	
Onderzoek	14918	637m N Indiëterrein	Aanleiding is woningbouw op een voormalig industrieterrein Selectieadvies: In de noordwest hoek van het plangebied zijn archeologische indicatoren aangetroffen. hiervoor wordt aanvullend onderzoek door middel van proefsleuvengeadviseerd.	
Onderzoek	1435	660m OZO Geen toponiem	Aanleiding is uitgraving bouwput parkeergarage op de bouwlocatie Rechtbankcomplex ivm mogelijke aanwezigheid resten van het St. Catharinaklooster Selectieadvies: niet gegeven. Er is alleen een deel van de 19 ^e eeuwse gracht gevonden die de rechtbank omgaf. Resten van het St. Catharinaklooster zijn niet aangetroffen	
Onderzoek	16850	664m ZO Poulinkstr. 13	Aanleiding is Bouwwerkzaamheden Selectieadvies: de te verstoren delen van het terrein zijn dermate klein dat geen nader onderzoek geadviseerd wordt.	
Waarneming	17994	717m NW Erve Kolthof	Pingsdorf geelwitbakkend	Middeleeuwen laat A: 1050-1250 nC tot Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
			Siegburg steengoed	Middeleeuwen laat B: 1250-1500 nC tot Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
			Fragment Gedraaid aardewerk	Nieuwe tijd: 1500 – 1900 nC tot Nieuwe tijd: 1500 – 1900 nC
			Kogelpot	Middeleeuwen laat A: 1050-1250 nC tot Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
			Grijsbakkend gedraaid aardewerk	Middeleeuwen laat B: 1250-1500 nC tot Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
			Afslag Vuursteen	Paleolithicum: tot 8800 vC tot Bronstijd: 2000 - 800 vC
			Proto-steengoed	Middeleeuwen laat A: 1050-1250 nC tot Middeleeuwen laat B: 1250 - 1500 nC
Waarneming	13649	620m ZZV Vinkenstr. 31	Kwartsiet of vuursteen Bijl, Fels-Ovalbeil, L=5,5cm, nekhelft mist	Neolithicum vroeg B: 4900 - 4200 vC tot Bronstijd: 2000 - 800 vC

2.4 Archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van de bekende geologische, landschappelijke, aardkundige, archeologische en historische gegevens in en rond het plangebied kan de archeologische verwachting worden bepaald. De archeologische verwachting van het plangebied conform de archeologische verwachtingenkaart van de Gemeente Almelo is in de navolgende tabel opgenomen.

Dekzandlandschap	Verwachting	Beleidsadvies
Gordeldekzandwielving met oud erf	Hoge verwachting binnen boerderijcirkel	Archeologisch onderzoek noodzakelijk in plangebieden groter dan 2500m ² bij een versterking dieper dan 40 cm.
Gordeldekzandwielving	Middelhoge verwachting	
Beekvlakte- en beekdalgronden	Lage verwachting	

Afbeelding 7: Gemeente Almelo Archeologische Waardenkaart 2009 (Vestigia 2009) met plangebied in het rode kader

Omdat het gebied deel uit maakt van de bebouwde kom van Almelo is niet exact bekend welke geomorfologie geldt voor dit gebied: Vlakke van ten dele verspoelde dekzanden of Dekzandwielvingen. Derhalve zijn er drie mogelijke verwachtingsmodellen.

Model 1: ligging plangebied op Dekzandwielving

Model 2: plangebied ligt op Vlakke van ten dele verspoelde dekzanden

Model 3: plangebied ligt deels op Vlakke en deels op Dekzandwielving.

Model 1: ligging plangebied op Dekzandwielving

Door de relatieve middelhoge ligging op de dekzandwielving in het landschap is het plangebied geschikt geweest voor bewoning vanaf de prehistorie. Het onderzoeksgebied, ligt in een gebied met een dekzandwielving waarop vanaf de Late Middeleeuwen oude landbouwgronden (esdekken) zijn aangelegd. Door de bewerking van de grond wordt ingeschat dat de bodemopbouw deels verstoord zal zijn. Omdat archeologische resten in het plangebied afgedekt zijn door een dun plaggendek van 30 cm (bij Veldpodzol) of een dikker plaggendek van meer dan 50cm (bij Hoge Zwarte Enkeerdgrond), kunnen diepere bodemlagen intact zijn gebleven. Door de bouw en sloop van de van 1965 tot 2008 aanwezige bebouwing kan door grondwerkzaamheden de bodemopbouw deel verstoord zijn. De waarnemingen in Archis (zie tabel 2) tonen aan dat er in de omgeving van het plangebied al vanaf het Paleolithicum bewoning op hogere gebieden voorkomt. Door het aanwezige esdek kan een eventuele vindplaats ter plaatse nog gaaf in de ondergrond aanwezig zijn.

Model 2: plangebied ligt op Vlake van ten dele verspoelde dekzanden

Ligt het plangebied op een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden dan is de kans op archeologische waarde gering. Door de bewerking van de grond wordt ingeschat dat de bodemopbouw deels verstoord is. Door de bouw en sloop van de van 1965 tot 2008 aanwezige bebouwing kan door grondwerkzaamheden de bodemopbouw deel verstoord zijn.

Model 3: Ligt een deel van het plangebied in de Vlake en een deel in de Dekzandwieling dan is de verwachtingskans van een Dekzandwieling de maatstaf. (zie Model 1)

Tabel 3: Archeologische verwachting plangebied

Periode	Verwachte vindplaatstypen	Verwachte grondlaag (diepte)
Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd	oude akkers, sloten, ontginningsporen, oude zandpaden	in of direct onder de oude akkerlaag
Romeinse Tijd - Vroege Middeleeuwen	Nederzettingsterreinen, begravingen, resten van smeedhaarden, meilers, slakkendumps, afvalkuilen, hutkommen.	direct onder de oude akkerlaag
Bronstijd - IJzertijd	Nederzettingsterreinen, urnenvelden, resten van smeedhaarden, meilers, slakkendumps, afvalkuilen	BC-horizont en top van de C-horizont
Neolithicum	Nederzettingsterreinen, jachtkampen	Top van de C-horizont
Paleolithicum		

3 Conclusie en aanbeveling

Op grond van de bestudeerde bronnen kan geconcludeerd worden dat het plangebied een trefkans heeft op archeologische resten uit de periode van het paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd.

De aanbeveling luidt om in geval van planvorming en voorafgaand aan vergunningverlening voor bodemingrepen vroegtijdig archeologisch onderzoek in de vorm van een verkennend archeologisch veldonderzoek (karterende fase) uit te voeren.

Door ontginning, het gebruik als akkerland en de latere aanleg én sloop van de aanwezige bebouwing is de natuurlijke bodemopbouw mogelijk voor een deel verstoord. Omdat de dikte van het oorspronkelijke esdek ter plaatse tussen de 0 en meer dan 50cm kan bedragen, kunnen vindplaatsen in de diepere ondergrond bewaard gebleven zijn. De mate van intactheid van de bodemopbouw en de aan- of afwezigheid van een eventuele vindplaats zal met het karterend bodemonderzoek moeten worden bevestigd.

In relatie tot de oppervlakte van de ontwikkeling (0,24 ha) dienen er in totaal minimaal 5 grondboringen volgens een driehoeksgrid in het plangebied te worden gezet. De diameter van de boringen is 15 cm en de boorkernen moeten (nat) worden uitgezeefd over een metalen zeef met een maaswijdte van 4 mm om de opgeboorde grond te controleren op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals scherven aardewerk, vuursteen, botfragmenten, fosfaten en houtskoolresten. De boringen worden ingemeten ten opzichte van het maaiveld. Op grond van de onderzoeksresultaten van het verkennend booronderzoek (karterende fase) zal in overleg met de opdrachtgever, de gemeente en diens adviseur bepaald worden of nader onderzoek (proefsleuvenonderzoek) noodzakelijk is of niet.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 53 Monumentenwet 1988) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *“Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister”*. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Het verdient aanbeveling ook de verantwoordelijk ambtenaar van de Gemeente Almelo hiervan per direct in kennis te stellen.

De resultaten en aanbevelingen uit het bureauonderzoek dienen te worden getoetst en onderschreven door het bevoegd gezag, de Gemeente Almelo, en diens adviseur (de heer drs. J.A.M. Oude Rengerink, Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit van het Oversticht).

Gebruikte literatuur

Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeen gebracht door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.

AHN, 2008. *Actueel Hoogtebestand Nederland*

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Overijssel. Schaal 1:25.000*. Amsterdam.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land, inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Assen (Fysische geografie van Nederland).

Beusekom, E. van e.a. 2009, *Ontgonnen verleden, Regiobeschrijvingen provincie Overijssel*, Ede

Gemeente Almelo, datum onbekend, *Verslag archeologische waarnemingen en vondsten ter plaatse van de vijver aan de Thorbeckelaan in de wijk Kerkelanden te Almelo*, Almelo

Mousch van, G, 2008, *ALMELO INDIËTERREIN Archeologisch onderzoek*, BAAC rapport 06.401 BAAC bv, 's-Hertogenbosch; Witteveen-Bos/Ter Steege Almelo Indië bv

Oversticht, Januari 2011, Nieuwe richtlijnen voor bureauonderzoek

ROBAS Producties, 1990. *Historische Atlas Overijssel. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000*. ROBAS Producties, Den IJp.

Kuijl E.E.A, 2012, *Bestudering Bouwdossiers Thorbeckelaan 1-10, Appelstraat en Goeman Borgesiuslaan, Wijk Kerkelanden, Almelo*, Almelo

Kuipers S.F., 1991. *Bodemkunde*, Culemborg

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1977. *Toelichting op de legenda van de geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*, Wageningen en Haarlem.

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1983. *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*, Wageningen.

Stiboka, 1976. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000 en toelichting op de bodemkaart*, Wageningen.

Tol, drs. A., 2006. *Leidraad inventariserend veldonderzoek Deel: karterend booronderzoek*, 30 maart 2006 vastgesteld door het CCvD Archeologie, Gouda.

Velde H.M. van der. *Wonen in een grensgebied*, Nederlandse Archeologische Rapporten 40, 2011, Amersfoort

Vissinga A en Kaptijn, E, 2009, *Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek Kerklanden aan de Thorbeckelaan te Almelo*, Oranjewoudprojectnr. 200197 revisie 01, Heerenveen

Geraadpleegde websites:

www.archis.nl; voor informatie over waarnemingen, vondsten, onderzoeken en GWT

www.kich.nl; voor informatie historische kaart 1900

www.watwaswaar.nl; voor informatie historische kaarten

www.ahn.nl; voor informatie hoogte en coördinaten

www.bodemdata.nl voor informatie over moedermateriaal

www.dans.easy.nl voor rapporten

www.historischcentrumoverijssel.nl voor historische gegevens

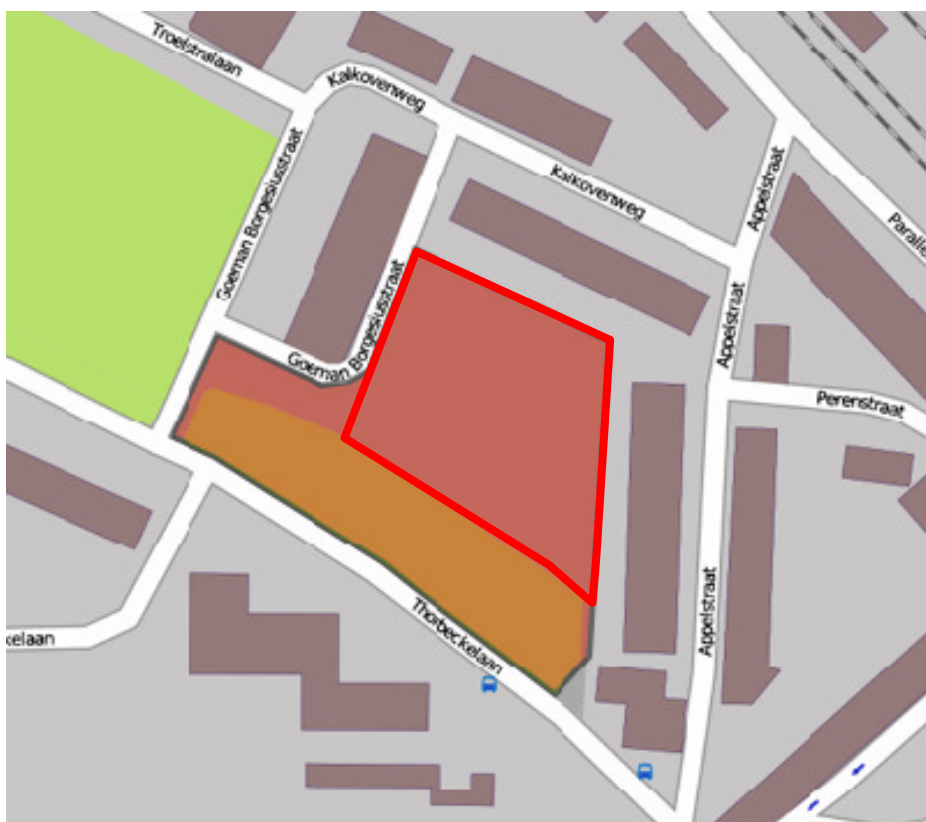
www.almelo.nl voor gemeentelijke informatie

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Thorbeckelaan/G.Borgesiusstr. 50 te Almelo Gem. Almelo
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120381

BIJLAGEN

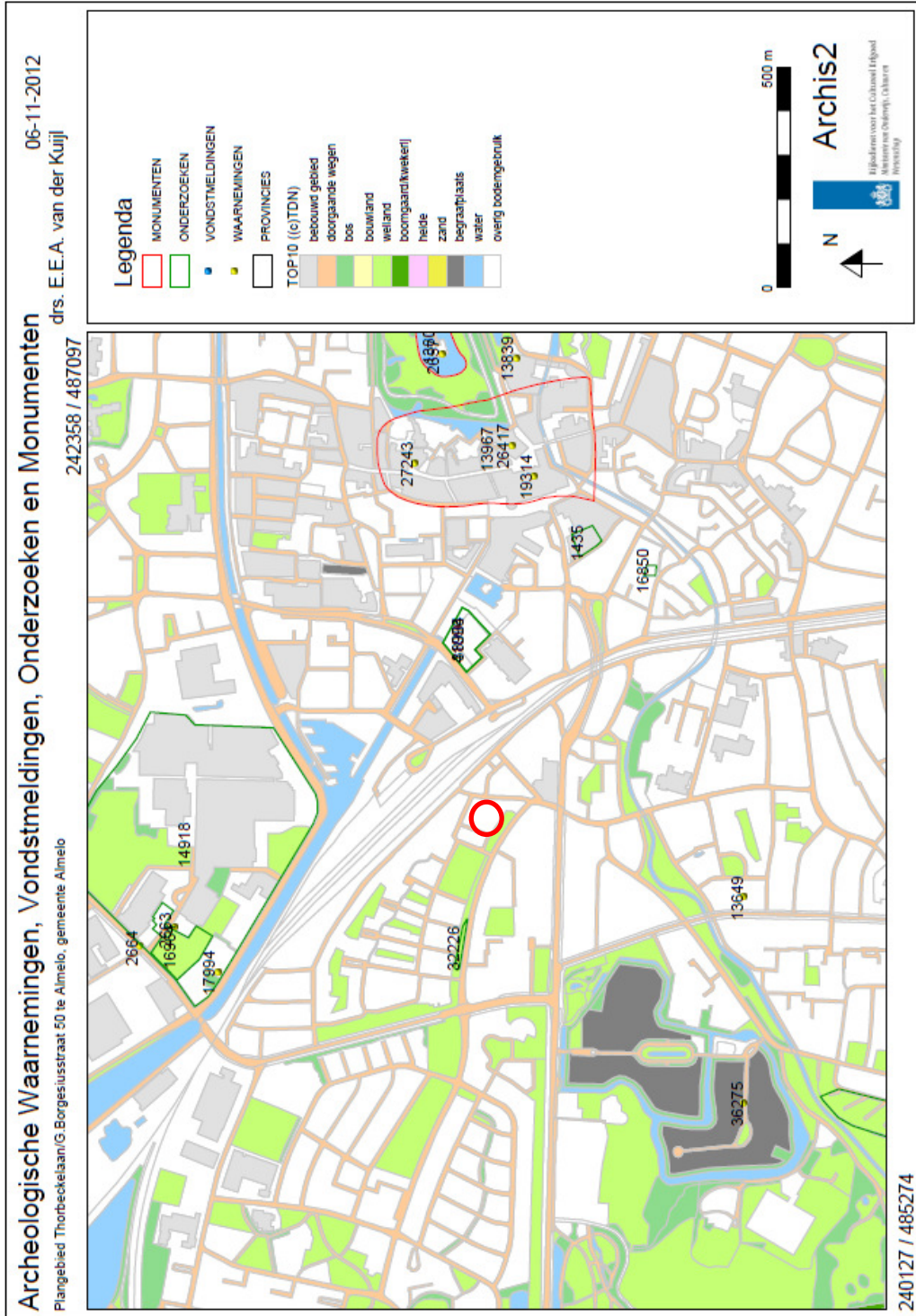
Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Thorbeckelaan/G.Borgesiusstr. 50 te Almelo Gem. Almelo
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120381

Bijlage 1: Plangebied op de archeologische waardenkaart

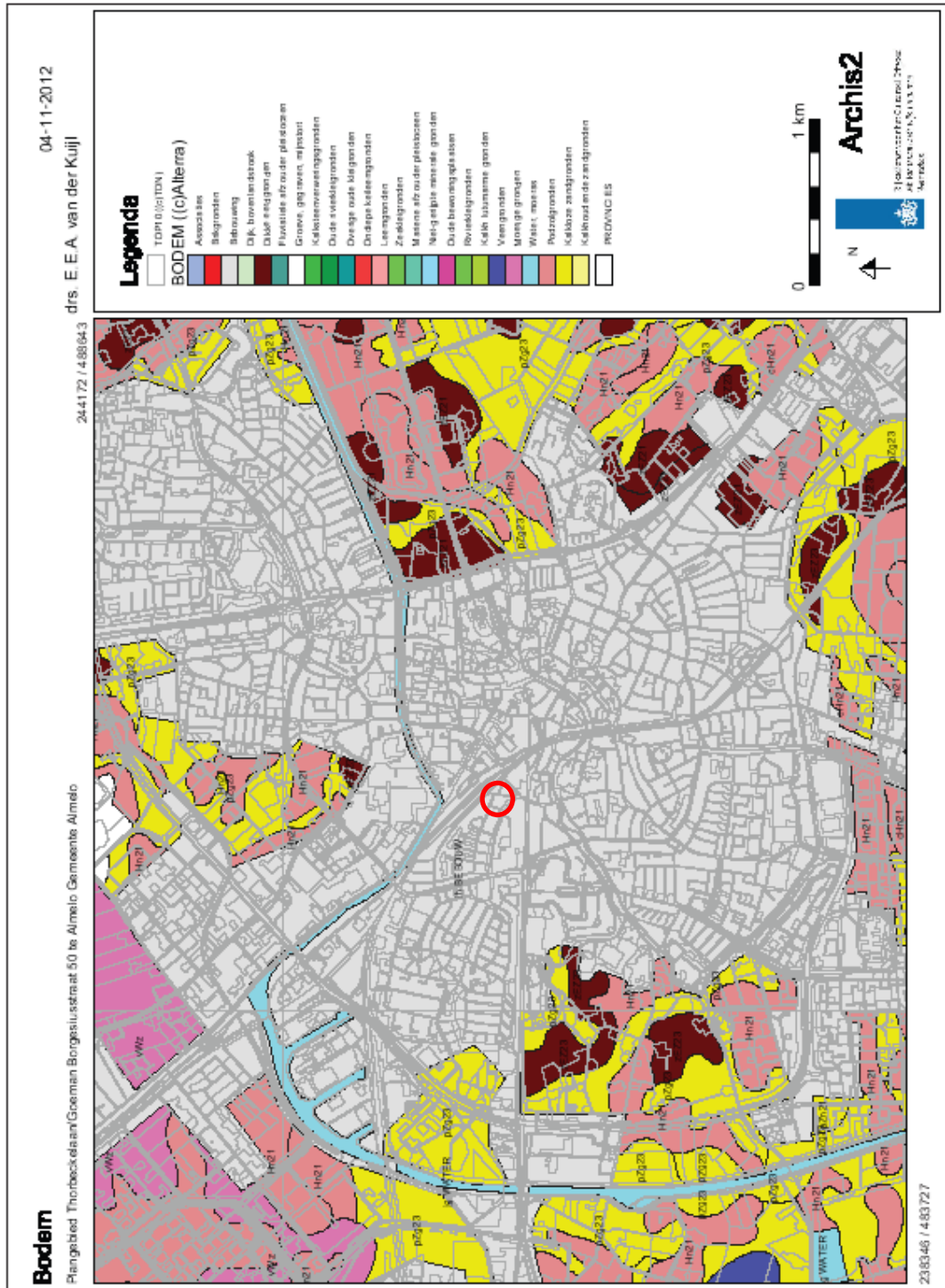

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Thorbeckelaan/G.Borgesiusstr. 50 te Almelo Gem. Almelo
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120381

Bijlage 2: Archis Onderzoeken, Waarnemingen, Vondsten en Monumenten
en Bodemkaart Archis2

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Thorbeckelaan/G.Borgesiusstr. 50 te Almelo Gem. Almelo
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120381

Bijlage 3: Overzicht van geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

